

Nieuwe en zeldzame aculeaten bij Maastricht (Hymenoptera: Apidae, Vespidae, Pompilidae)

B. A. (V.) LEFEBER

LEFEBER, B. A. (V.), 1993. NEW AND RARE ACULEATA FROM MAASTRICHT (HYMENOPTERA: API-DAE, VESPIDAE, POMPILIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 53 (9): 134-135.

Abstract: *Osmia tridentata* is recorded new for the fauna of The Netherlands and Belgium. In addition two rare Polistinae and two rare Pompilidae are recorded from the southernmost part of The Netherlands.

Brusselsestraat 38, 6211 PG Maastricht.

Osmia tridentata, nieuw voor de Nederlandse en Belgische fauna

Op 15 juni 1992 werden door de auteur twee mannetjes aangetroffen van *Osmia tridentata* (Dufour & Perris) (Hymenoptera: Apidae, Megachilinae) in een vangtent op een vrij droog deel van de ENCI-groeve, met een rijke begroeiing van rolklaver (*Lotus corniculatus* L.), witte honingklaver (*Melilotus alba* Medicus) en heggewikke (*Vicia sepium* L.). Op 7 juli werd bovendien een wijfje van deze soort (det. G. v. d. Zanden) aangetroffen op *L. corniculatus* in een verlaten grindgroeve op het Belgische deel van de Sint-Pietersberg.

Het mannetje van *O. tridentata* is duidelijk te herkennen aan de drietandige abdomenspits en, evenals het wijfje, aan de scherpe rand die het voorhoofd (= frons) scheidt van het achterhoofd (= vertex). Bij het wijfje is echter dit laatste kenmerk nogal moeilijk te zien door de dichte beharing.

Volgens Benoist (1931) en Westrich (1989) bevindt het nest zich in dorre stengels en bezoekt deze soort voornamelijk vlinderbloemigen (Papilionaceae); volgens Heinrich (in Stöckert, 1954) ook slangekruid (*Echium vulgare* L.) en hondsroos (*Rosa canina* L.).

Westrich (1989) meldt dat deze vrij grote mediterrane soort nog op enkele plaatsen in het Neckardal (Duitsland) voorkomt en dat ze ook eenmaal van Berlijn gemeld is. Schmiedeknecht (1930) noemt nog Stettin, het huidige Szczecin in Polen, en volgens Benoist (1931) komt ze tot in Midden-Frankrijk voor.

Twee zeldzame veldwespen

Van de veldwespen (Hymenoptera: Vespidae, Polistinae) komen in Europa zeven soorten voor, die grotendeels thuishoren in warmere streken dan de onze. Alleen *Polistes biglumis bimaculatus* (Geoffroy in Fourcroy) is tot in Hoog-België een niet ongewone verschijning (Delmotte, 1982; Petit, 1980; Leclercq et al., 1970; Leclercq, 1953). In Nederland zijn twee soorten, *P. biglumis* en *P. dominulus* (Christ) (= *P. gallicus* auct., zie Day (1979)) enkele malen gemeld, voor het laatst door R. T. Simon Thomas (1984) en Van Halm (1983). Die meldingen betroffen een bewoond nest van *P. dominulus* met enkele tientallen bewoners in Amstelveen, en vangsten van dezelfde soort in Ede en Maastricht. J. H. Woudstra ving op 2 maart 1990 een wijfje te Zaandam (nu in Instituut voor Taxonomische Zoologie, Amsterdam).

Op 16 mei 1992 trof de auteur een wijfje van *P. dominulus* aan in de Beyarttuin te Maastricht op wollige andoorn (*Stachys*). Op 5 augustus nam J. Smit de soort waar op het nabijgelegen emplacement de Bospoort. In de weken daarna trof ik meerdere werksters en wijfjes aan op dit emplacement, de laatste waarneming dateert van 21 september. Tussen 27 augustus en 25 september vlogen er ook mannetjes. Er werden echter geen nesten gevonden. De dieren vlogen bij voorkeur op bereklauw (*Heracleum sphondylium* L.), maar ook wilde peen (*Daucus carota* L.), klokjes (*Campanula*) en hennepnetel (*Galeopsis*) werden bezocht.

Op 25 september werd nog een wijfje aangetroffen op guldenroede (*Solidago*) dat bleek te behoren tot de subspecies *P. biglumis bimaculatus*. Deze subspecies was ook al eens eerder bij Nuth aangetroffen (Sanders, 1949; Simon Thomas, 1984).

Twee zeldzame spinnendoders

Tussen 27 mei en 26 juni 1992 werden vijf mannetjes van *Anoplius alpinobalticus* Wolf (Hymenoptera: Pompilidae) verzameld in een vangtent in de ENCI-groeve bij Maastricht. Tijdens de zomerbijeenkomst van de Nederlandse Entomologische Vereniging in 1973 te Venlo werd één mannetje van deze soort aangetroffen in een kleigroeve (Lefebber, 1975 en 1988). De wijfjes van deze zeer zeldzame soort zijn vrijwel niet te onderscheiden van die van *A. nigerrimus* (Scopoli), terwijl de mannetjes juist gemakkelijk te herkennen zijn aan de langgesteelde derde cubitale cel in de voorvleugel en aan de twee langgebaarde sternieten. Het is mogelijk dat enkele wijfjes verzameld door H. Sanders te Roermond, Haalen en Beerze (nu in Natuurhistorisch Museum Maastricht) tot *A. alpinobalticus* behoren. Deze soort is bekend van enkele vangsten in de gebergten van Centraal-Europa en Azië. De meest naaste vindplaatsen zijn Straatsburg (Frankrijk) en Tsjechië (Wolf, 1972).

Agenioideus usurarius (Tournier), een soort die onlangs als nieuw voor de Nederlandse fauna werd vermeld (Lefebber, 1992), is wederom in de ENCI-groeve aangetroffen: van 1 juli tot 8 augustus werd een serie mannetjes en één wijfje (13.vii.1992) verzameld in twee vangtenten. De meeste exemplaren zaten in een val die was opgesteld in een vrij vochtig terrein aan de bovenrand van een steile, 20 m hoge mergelwand.

Literatuur

- BENOIST, R., 1931. Les Osmies de la faune Française (Hym. Apidae). – *Ann. Soc. ent. Fr.* 100: 23-60.
- DAY, M. C., 1979. The species of Hymenoptera described by Linnaeus in the genera Spheg, Chrysis, Vespa, Apis and Mutilla. – *Biol. Journ. Linn. Soc.* 12: 45-84.
- DELMOTTE, C., 1982. *Polistes gallicus* L. (Hym.: Vespidae) en Belgique. – *Bull. Annl. Soc. r. ent. Belg.* 118: 35-37.
- HALM, H. VAN, 1983. Een Zuideuropese wesp in het koude Nederland. – *Dagblad Trouw* van 15.x.1983.
- LECLERCQ, J., 1953. La répartition de *Polistes bimaculatus* Fourcroy en Belgique. – *Bull. Annl. Soc. r. ent. Belg.* 89: 81-82.
- LECLERCQ, J., C. GASPARD & C. VERSTRAETE, 1970. *Polistes biglumis* (L.) *bimaculatus* (Geoffroy) & *Polistes nimpha* Christ. – *Atl. prov. Ins. Belg.* (1-100): 13 & 14.
- LEFEBBER, B. A. (V.), 1975. Interessante vangsten van Hymenoptera Aculeata in 1973. – *Ent. Ber., Amst.* 35: 36-38.
- LEFEBBER, B. A. (V.), 1988. Verspreidingsatlas van de Nederlandse Spinnendoders. – *Ned. faun. Med.* 4: 1-56.
- LEFEBBER, B. A. (V.), 1992. *Agenioideus usurarius*, nieuw voor Nederland. – *Ent. Ber., Amst.* 52: 88.
- PETIT, J., 1980. Hyménoptères aculéates intéressantes pour la faune de la Belgique et des régions limitrophes. – *Lambillionea* 79: 56-61.
- SANDERS, H., 1949. Hymenoptera Aculeata II. Enkele soorten uit Limburg, nieuw voor de Nederlandse fauna. – *Natuurh. Maandbl.* 38: 98-100.
- SCHMIEDEKNECHT, O., 1930. *Die Hymenopteren Nord- und Mitteleuropas* (2de druk): i-x, 1-1062. Gustav Fischer, Jena.
- SIMON THOMAS, R. T., 1984. *Polistes gallicus* (Linnaeus) nieuw voor de Nederlandse fauna (Hymenoptera: Vespidae). – *Ent. Ber., Amst.* 44: 113-116.
- STÖCKERT, F., 1954. Fauna Apoideorum Germaniae. – *Abh. bayr. Akad. Wiss.* 65: 1-87.
- WESTRICH, P., 1989. *Die Wildbienen Baden-Württembergs*. Spezieller Teil: 436-972. Ulmer, Stuttgart.
- WOLF, H., 1972. Hymenoptera Pompilidae. – *Insecta helvet. Fauna* 5: 1-176.

Geaccepteerd 21.iv.1993.